כך נאמן לומר זה בן גרושה בו'. תימה לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ויש לומר כיון שנאמן לבכר בכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו הגדולים ממזרים שנאמר אחר הס והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרושה וכיון שלגיהו מפרש דיכיר נמי קאי אבן השנואה כלומר בן השנואה יכיר דנאמן לומר שהוא בן שנואה דהיינו שנואה בגישואין כדמפרש בפ"ב דיבמות (דף כג. ושם) כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה ומיהו כשם שנאמן לומר משמע דממה שנאמן לבכר יליף אבל ביושלמי בפ' עשרה יוחסין משמע כפירוש רבינו אליהו ופוסק בה"ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר' יהודה כדשלח ר' אבא הייגו דוקא כשפוסל ע"י הכרת בכורה אבל אין הלכה כר' יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה ואין נראה לר"י דאמר בפ' החולץ (שם דף מז.) הוא דאמר לקמיה דרב יהודה אמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך ופריך והתניא ר' יהודה אומר יכיר ומשני אמר רב נחמן בר יצחק דהכי קאמר לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק משמע דאי לאו דאין עדות לכותי היה נאמן לפסול אע"ג דליכא הכרת בכורה: **בנכסים** שנפלו **בשהוא גוסס.** הכי נמי הוה מצי לשנויי (ב) בנכסים דלא עבידי דאתו אלא אחד מתרי טעמי נקט: הכי

זה לזה. המוחזק ואותו שאמר אביו עליו שהוא בכור וטענת מפרש ואחיו: [**מה נפשך**]. כמאן שבירא ליה שמואל: **אי כר' יהודה.** לקמן: **יכיר.** קרא יתירא הוא: **יכירנו לאחרים.** רבי יהודה קאמר לה: **נאמן אדם לומר.** ואע"פ שמחזיקין אחר בבכור: **כך נאמן לומר זה בן גרושה הוא.** לאחר שגרשתיה החזרתיה וילדה לי זה או שנשא אשה גרושה. וסברא הוא מדכתיב יכיר מה לי בכור מה לי לדבר אחר: **כן גרושה.** וחלל הוא. בן חלוצה חלל מדרבנן גזירה חלוצה אטו גרושה ואע"ג דנפקא לן ביבמות (דף כד.) מדכתיב ואשה גרושה הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא: **וחכ"א אינו נאמן.** לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקין באחר שהוא בכור. וקרא ד) מוקי בצריך היכרא כגון שבאו מחדש בכאן ואין מוחזקין באחד מהן מי הבכור ומי הפשוט התם ודאי אב מהימן: **למאי הלכתא.** אדרבנן קפריך דאוקימנא בצריך היכרא דבשלמא לרבי יהודה נוצא לאב שמועינן קרא דמהימנינן ליה לאב אפילו במקום חזקה ויהבינן ליה פי שנים דסד"א ניזיל בתר חזקה ונתיב פי שנים למוחזק לנו דליכא למימר גבי אב מגו דאי בעי יהיב ליה במתנה פי שנים כי אמר נמי עליו שהוא בכור נאמן להא קיימא לן דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ה) אלא לרבנן למאי הלכתא כתב יכיר לצריך היכרא שהאב נאמן להכירו לאחרים דאי למיתבא ליה פי שנים אמאי צריך קרא סברא הוא דנאמן על ידי מגו דלא יהא אדי בכור אלא אדם אבי נכרי ואעפ"כ יכול היה ליתן לו במתנה כל נכסיו הלכך מה לו לשקר במאי דאמר שהוא בכור הא בלאו הכי יכול ליתן לו פי שנים שיאמר הבו ליה במתנה מנכסי: **לא צריכא.** הא דלשמעינן קרא דמהימנינן לאב אלא בנכסים שאינו יכול ליתן לו

בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אר"נ בר יצחק ו'התם דקארו ליה עבדא מצר מאה מאי מצר מאה מצר עבדא ק' זוזי **שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא** האומר לחבירו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה

באותה שעה שאמר עליו שהוא בכור כגון בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן לאחר שאמר בני זה בכורי הוא דליכא למימר בהכיא שעתא מגו דהא אין אדם מקנה דבר אלא בא לעולם: **ורבי מאיר דאמר כו'.** הא דבנן דרבי יהודה הייגו ר"מ דאמר [קידושין סב:] אדם מקנה גבי אומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת ז) שאתגייר כו' **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס.** דתנן במסכת שמחות (פ"ל ה"ל) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ובר ירושה הוא ולהנהו נכסים אינטריך יכיר שיטול בהן הבכור פי שנים דבהנהו ליכא מגו דאפי' לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי כגון נכסים שנופלים לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים אבל גוסס אינו יכול לבדר ואין בו כח ליתן והלכך לא מצי לאקנויינהו מקמי דאתו לידיה הא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן וכל שכן מקודש לכן ובלאחר מיתה לא מצי לשנויי דאין בכור נוטל ברלאו: הכי גרסינן **היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן.** כרבנן דבמקום חזקה לא מהימנינן ליה לאב: **ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן.** כר' יהודה: **רישא** ז)**ר' יהודה ופיפא רבנן.** גניחותא: **וחזר ואמר עבדי הוא.** בין בתוך כדי דיבור בין לאחר זמן אמר בן על אותו שאמר עליו מתחלה בני: **אינו נאמן.** במאי דאמר השתא עבדי. וליכא למימר האי דקרי ליה מתחלה בני משום דאוהבו כבנו דאין דרך לקרוא לעבדו בנו והלכך אחר טענה ראשונה נלך דהואיל וחזא שהאחרונה אינו פירוש כי אם כהשתא אין בנו ליכך אמר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני ח) כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: **וחזר ואמר בני נאמן.** במאי דאמר השתא בני דאינו סותר דברי הראשונים אלא מפרש הוא עבדי דקאמרי בני הוא והאי דקאמר עבדי לפי שהוא משמשו יותר מדאי כאילו הוא עבדו אבל בריאה לא שייך לפרושי הכי דעבדו הוא כדאמר השתא והאי דקרי ליה מעיקרא בני לפי שאוהבו כבנו דאין דרך האדון לייחס לעבדו ולקרותו בנו בשביל שום חיבה: **אביה המכם.** נשם רגיל לקרוא לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו שהרי גורם לעצמו הפסד על מנס: **ואמר בני.** אל המוכסים: **וחזר ואמר עבדי.** כשעבר משם והלאה: **נאמן.** במאי דחזר ואמר עבדי דודאי מעיקרא הוה קרי ליה בני בשביל ירא המכס: **וחזר ואמר בני אינו נאמן.** אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאילו היה אומר למוכסים שהוא עבדו: ה"ג **מיפיכי היה משמשו כבן וכא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** ומסיפא קפריך ליה לר' יוחנן. והא"פ היה משמשו כבן מלבים ומנעיל מכנים ומוציא אבל עבודת עבד לא ורבותא נקט דאע"ג דמשמשו כבן ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן אפי' הכי כי חזר ואמר עבדי אינו נאמן במאי דקאמר בסוף אלא נלך אחר לשון ראשון דודאי בנו הוא דאין דרך לקרות לעבדו בנו אף על גב דאיכא למימר האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו: **היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** במאי דקאמר בני ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד ולא משום דעבדו הוא. וקשיא לר' יוחנן דאמר אמר בני נאמן דר' יוחנן אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר בסוף בני וכל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד ואילו בריאתא אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר בסוף בני וכ"ש היכא דלא חזינן היאך משמשו דאינו נאמן וקשיא לר' יוחנן דאמר נאמן: **הכא.** בבריאתא: **דקרי ליה עבדא מגר מאה.** כלומר עבד גמור הוא לי שמכוסים לי עליו מאה דינר במגר שלו כלומר ששוה מאה דינר והלכך כי אמר עבדי מגר מאה וחזר ואמר בני אינו נאמן דאילו הוה בנו לא הוה קרי ליה עבדא מגר מאה ואע"ג דמשמש ליה כעבדא דאין קורין כן אלא לעבד: **עבדא מאה זוזי.** ששוה מאה זוזי: **שלח ליה ר' אבא.** כל הני שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא נקט הכא משום דבאב מייהו קא פסיק הלכתא כר' יהודה ובכולהו הלכתא דשלח ר' אבא כדפסקינן בסיפא דשמעתין [דף קכח:]: אתה

משום הכי אינו נאמן כשחזר ואמר בני. מצר מאה כלומר מצרו של עבד זה מאה זוזי. כלומר בטוח אדונו של זה שיכול ליקח ממנו מאה זוז שמאה זוז סמוכין לו בכל שעבד שם.

ז) אולי צ"ל בעבד הכא ומשמש והולך וכו'.

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפז סעיף יב:

עב ב מיי' פט"ו מהלכות אישורי ביאה הל' מז סמג לאוין קנז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף כט:

עג ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רפז סעיף יב:

עד ד מיי' פ"ד מהלכות נחלות הל' ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעט סעיף ג:

עה ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ד:

עו ו מיי' שם הל' ג טור ש"ע שם סעיף ג:

רבינו גרשום

יכיר יכירנו. האב לאחיו: וחכמים אומרים אינו נאמן. דבחר חזקי אזלינן. אלא רבנן דאזלי בתר חזקה יכיר למה לי דהא משמע יכיר דאביו יכירנו לאחרים ונאמן. ומשני לעולם בתר חזקה אזלינן ולמאי הלכתא כתיב יכיר בצריך הכרה. שאם אין מוחזק לן מהאי אי בכור הוא או לא צריך אביו להכירו לאחרים אבל אי מוחזק הוא לן בתר חזקה דרבים אזלינן ולא בתר האב: למאי הלכתא. צריך להכירו למיתן ליה פי שנים לא יהא האי בן אלא אחר אם רוצה האב ליתן מתנה לאחר ואומר הבו ליה מי לא יהבינן ליה לאחר הא נמי מאי שנא: לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן. שאם אמר תנו לאחר פלוני נכסים שאני עתיד להרויח לא יהבינן ליה כלל לאחר מכאן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אי עביד הכרה להאי בכור תנו לו פי שנים בנכסי שארויח יהבינן ליה מה שאין כן באחר: ולר' מאיר הא אמר אדם מקנה וכו' אפי' לאחר יכיר למה לי. אכתי איכא למפרך לא יהא אלא אחד: לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. דאפי' ר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא מודי הואיל דבנכסיתו נפלו לו לא יהבינן ליה. דלהכי אמר ר' מאיר אדם מקנה דבר שלא בא בעולם הכא מודי דאיהו [לא] מצי למיתן אבל גבי בכור אף על גב דאיהו גוסס יהבינן ליה היכא דהכירו מחיים ומשום הכי צריך הכרה להיכא דלא מוחזק לן אבל אי מוחזק לן בתר חזקה דידן אזלינן: רישא רבנן. דבתר חזקה דידן אזלינן: וסיפא ר' יהודה. דבתר אבוה אזלינן: מאי טעמא להיכא דאמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן. דהאי דקאמר עבדי משום דמשמש ליה כעבדא: וחילופיה אבית המכס. היכא דנותנין מכס מן העבדים וחזר ואמר עבדי הוא דקאמר בני אינו נאמן. דהאי דקאמר בני כדי להבריח מן המכס קאמר. אמר עבדי לבית המכס הואיל דלאו להבריח קאמר וחזר ואמר בני אינו נאמן הואיל דקא יהיב מכס. מיחיבי היה משמש כעבד ז) ובא משמש והולך ואומר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן ולא אמרינן משום הכי קרי ליה עבדא מעיקרא דמשמשו כעבד. וקשיא לר' יוחנן: לעולם נאמן והתם מ"ט אינו נאמן משום דקרו ליה אינשי עבדא מצר מאה משום הכי אינו נאמן

מסורת הש"ס

ז) יבמות מז. קידושין עד. [עמ' כל הסוגיא], ב) [עיין מוספות בכורות מו: ד"ה מ"מ], ג) [לעיל עמ' וש"נ], ד) נ"מ מאני, ה) [כתובות ס:], ו) [לאחר רש"ש], ז) נ"ל רבנן ופיפא ר"י. רש"ל, אבל בדפו"ר ד"ה ואמר אביו הוא לפני ד"ה ה"ג ומיתא הגיהכא רש"ש ר"י וכו' ולפנינו קודם הרשב"ם ע"פ המהרש"ל,

תורה אור השלם

ו) כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

גליון הש"ם

גמרא וחזר ואמר עבדי. עי' בתוספות הרמב"ן לעיל דף לג, ע"ב ד"ה תו"ש: **השב"ם** ד"ה אינו נאמן כו' בדבתיב יכיר. עי' לקמן דף קלד ע"ב בהשב"ם ד"ה ליומסו וע"ש:

הגהות הב"ח

(**א**) תוס' ד"ה בנכסים וכו' בנכסים לא עבידי. נ"ב ע"ל בדף עט ע"ב:

מוסף רש"י

יכיר. אם הבכור בן השנואה יכירנו לאחרים. שאם אין נ"ד ממכירים אותו נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים (יבמות מז.). זה בן גרושה. וכהן מגל הוא (שם). **וחכמים אומרים אינו נאמן.** אבן גרושה וכן חלוצה הוא דפליגי (קדושין עד.) אבל לענין בכור לא פליגי (שם עח:). בצריך היכרא. קרא לבכור הוא דאמרן וכגון שבא ממדינת הים ולא האחזק לנו בבכור אלא על פי אביו (שם). **למאי הלכתא.** ופריכינן למאי הלכתא אשמעינן קרא דאביו נאמן עליו, למיתבא לו פי שנים, פשיטא דנאמן למה לי קרא (שם). מי לא יהיב ליה. מגו דאי בעי למיתב ליה כולהו נכסי יהיב ליה, מהימן נמי למיתביהו ויהליה בדינורו המיות בכורה (שם). **שנפלו לאחר מכאן.** לאחר שאמר לפנינו בכור הוא נפלו לו והוא רוצה לילך לדרך לחזקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב לו לאחר מכאן אינו יכול לשנות בנוסם. **כשהוא גוסס.** לאחר שהעיד כך אהני ליה שאם יפלו לו נכסים כשהוא גוסס שיעול זה בהן אלא בכורה, ואי לאו דיהימניה קרא לאב להכירו, משום מגו לא זכה בהן, דמודה ר' מאיר בשאומר נכסים שיבואו לי בשאהיה גוסס נתונים לך שלא אמר כלום, הואיל ובשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא, ולהכי נקט בשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה, דהנהו אפילו בתורת בכורה לא מהני ליה דבורים, דאין הבכור נוטל בראוי כבמחוזק, והיינו דאי אכשמת עדיין לא היה מוחזק בהן, אבל דאיתין לבא לו ודאמתנה אמר בכל אשר ימצא לו (שם).

אפה נתתו לי במתנה. ונאמן הוא בטענה זו. ואע"ג דאמרן בחזקת הנתנים (לעיל דף לו.) הגוזרות אין להן חזקה ה"מ לגלגר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בערישה דיש לו חזקה לגלגר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בגיתו של זה:

רצונך השבע וטול. רבותא היא דקא"ל האי מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם [6] דקי"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מרצונו של זה שמוטל עליו שבועה לישבע וליטול: **ונשבע.** זה התובע: **אינו יכול.** זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בך שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונוטל ולא הקנית לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובלוואתו צריך לתת לו העבד כיון דהטיל עליו שבועה הא היכא בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי. והאי דנקט עבדי גנבת דנותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפ"ה כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה: **נאמן עלי אבא.** להיות דיין. אבא פסול מן התורה לדוניי, לא לזכות ולא לחיוב, דנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים (סנהדרין כד:). גובין. תוכ, מן העבדים (ב"ק יא.). עד שלא נסתמא. סותמא פסול לעדות דבעינן אי ראה (ערכין יד:).

אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול ונשבע [א]אינו יכול לחזור בו מאי קא משמע לן תנינא [ב]אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים [ג]אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דבאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא [ד]הלכה גובין מן העבדים ורב נחמן אמר [ה]אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ו]הלכה שלישי בשני כשר רבא אמר [ז]אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא [ח]ולית הלכתא כמר בר רב אשי שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב פפא אמר אפי' גלימא אפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפי' נסכא אפשר דמכוין מדת משקלותיו מיתיבי [ט]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול [י]אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל [יא]כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול תחלתו וסופו בכשרות כשר

תיובתא

הכי גרסינן ונשבע אינו יכול לחזור בו. פירוש אם נשבע כבר אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם ומחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס קטה מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת אבל אחר גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור ובזה בורר מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]: נשבע

אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]:

אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]:

אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]:

ורב פפא ורב ששת תיובתא: ומתה בתו. ורחוק ונתקרב ונתרחק הוא:

---

[6] סנהדרין כד.. **[1]** [נ"ק יח:]. **[2]** [ערכין ח: ע"ש], **[3]** [דברים כד:], **[4]** [עי' סנהדרין כה:], **[5]** [ל"ל לפני ד"ה פיתחן], **[6]** [וע"ע תוס' גיטין כג. ד"ה הוא הדין].

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה רצונך בו' דקי"ל אין נשבעין על העבדים. עי' רשב"ם לעיל דף לג ע"א ד"ה לקוחה: **שם** ד"ה ור"נ אבר בו' דאין בע"ח חוסך. עי' תוס' יבמות דף עט ע"א ד"ה מני:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שאני יכו' כגון בן חנוך בן ראובן כשר להעיד בימואל: **(ב)** ד"ה נאמנ' וכו' שליחי לראובן הראשון הם"ד: **(ג)** תוס' ד"ה הכי גרס' וכו' דברי הכל יכול לחזור בו והכא נמי אע"ג כל"ל ותיכף היה נמחק: **(ד)** **בא"ד** שעדיין לא נשבע הוי כמו קודם וכו' מיהדר קא הדר ביה אלמא:

מוסף רש"י

נאמן עלי. להיות דיין. **אבא.** פסול מן התורה לדוניי, לא לזכות ולא לחיוב, דנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים (סנהדרין כד:). **גובין.** תוכ, מן העבדים (ב"ק יא.). **עד שלא נסתמא.** סותמא פסול לעדות דבעינן אי ראה (ערכין יד:).

עין משפט נר מצוה

עז **א** מיי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ג ועי' כס"מ סמג עשין לו טור וש"ע חו"מ סי' כג סעיף ג: **עח** **ב** מיי' שם הלכה ב ועי' כס"מ טוש"ע שם סעיף ה:

עט **ג** מיי' פי"ל מהלכ' מלוה הל' ח [ופי"ל מהל' זכיה הלכה יג] סמג עשין לה טור שו"ע חו"מ סי' קז סעיף ה [וטור שו"ע חו"מ סי' רמח ס"ז]:

פ **ד** **ה** **ו** מיי' פי"ג מהל' עדות הל' ד ה סמג לאוין ריד טור שו"ע חו"מ סי' לג סעיף ב [וכתב אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף רסג]:

פא **ז** **ח** **ט** מיי' שם פי"ד הלכה ב סמג לאוין רטו טוש"ע שם סעיף יג וסימן לה סעיף יג [וכתב אלפס שם]:

רבינו גרשום

רצונך השבע שלא מכרת לי וטול אינו יכול לחזור בו. המחזיק אע"פ שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין מאחר שזה קיבל עליו שישבע התובע ויטול אין יכול לחזור בו: מאי קמ"ל תנינא נאמן עלי אביך בעדות זו נאמן עלי אבא אע"פ שאין כשרין להעיד עליו ונאמן עלי ג' רועי בקר לדין זה אע"פ שאין מומחין הואיל שקיבל עליו. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו האי מרחזק אע"פ שדנו הואיל שאין ראויין. וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו משעה שאמר יעשו מעשה. אלמא דהאי נמי מאחר שנשבע זה אינו יכול לחזור בו ומאי קמ"ל: הא קמ"ל. דקא מיבעיא במסכת סנהדרין על מחלוקת דר' מאיר ורבנן באתן לך פליגי. אבל השבע ויהא מחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דלמא איפכא. ומסקינן הלכתא באתן לך מחלוקת. והלכתא כדברי חכמים דאמרי אינו יכול לחזור בו ה"נ להיכא דאמר השבע וטול כאתן לך הוא. ואצטריך למימר דהלכה כחכמים: הלכה גובין מן העבדים. שאם הניח אביהן של יתומים עבדים גובה בעל חובו של אביהם את חובו מן העבדים כי היכי דהוי עביד מן הקרקע ולא מצו למטען ליה מטלטלי שבק אבון גבן משום דעבדא כמקרקע דמי: הלכתא שלישי בשני כשר. כגון ראובן ושמעון הם בניהם היינו ראשונים ובני בניהם היינו שניים ובני בני בניהם היינו דור שלישי של בן ראובן ודור שלישי של בן שמעון ודור שלישי של בן ראובן מותר להעיד לדור שני של בן שמעון: ורבא אמר אף שלישי מעיד בראשון. בבן שמעון עצמו דהיינו ראשון אע"פ שהוא קרוב לאביו. ובאתא דאבא שאדם יעיד לאחי אביו: ולית הלכתא כותי: דקרוב ליה טפי: ונסתמא פסול. להעיד לו משום דעכשיו אינו יודע להראות עדותו באיזה מקום מגיע תחום קרקע שלו: ושמואל אמר כשר. אפשר דמכוין במצרנא מצר פלוני כך וכך סימן מצר פלוני כך: אבל גלימא לא. אם היה מכיר בגד של חבירו קודם שנסתמא ואחר שנסתמא אינו יכול להעיד זה בגדו של פלוני: אפשר דמכוין מדת ארכו ורחבו. שאמר אני יודע שכך היה ארכו ורחבו ונמצא כדבריו. וכן נמי אם נמצא משקל הנסכא כמו שהוא אמר כשר: מיתיבי היה יודע כו' קא תני מיהת פיתח ונסתמא פסול להעיד שום עדות ותיובתא דכולהו תנאי דלעיל שמואל

קכח: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין. גרלה לר"י דלהכי נאמן בשבועה משום דחשיבא כמלוה על פה שהרי עדים מעידין שהשטר פרוע ואע"ג דלדבריו העדים פסולים שהרי מכחישם ואומר שחייב מחצה מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא ע"י הודאתו והא קאמר דפרע מחצה ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין צריך לקיימו ואינו נאמן לומר פרעתי וגובה מנכסים משועבדים אף ע"ג דאינו מקויים אלא על פיו דהתם הוי שטר גמור דעדים החתומים על השטר כמי שנתקרע עדותן בב"ד אלא רבנן הוא דאלרכוהו קיום כי טעין בהליא מזויף אבל כשקיימו הוי שטר גמור ואין נאמן לומר פרעתי:

ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי. אומר ה"ר יעקב דאורליינ"ש דלא גרס רבי עקיבא אלא רבי יעקב גרס ואין להאריך[ה]:

אבל היכא דאיכא עדים אירתותי מירתת. תימה לר"י אמאי תלי טעמא משום מירתת בשם שיש עדים שיבא שמא יכחישוהו אלא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעיז פניו דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו לכפור הכל ויש לומר דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו שהרי מבילן והגידו לו דעתן ותו ליכא עוזת אם יכפור הכל ואי לאו שיבא שמא יחזרו בהן ויכחישוהו היה לו מגו טוב אבל לפי שיבא שיכחישוהו אין נוח לו לכפור הכל אלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכחישוהו:

הלכתא בכל הני שמעתתא. וא"ת והא קיימא לן דהילך פטור כדפסק ר"ח בריש בבא מציעא (דף ד. וש"ס) והכא פסקינן דנשבע וגובה מחצה והא הך שטרא כיון דקא מודה ביה הילך הוא ויש לומר דלא חשיב שטר הילך אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי[ו]: מי

תיובתא דכולהו. שמואל ורב ששת ורב פפא דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתמא ונשמתא והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר ותנא זה הכלל כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול ולמה לי למהדר ולמתני בזה הכלל אי לאו לאתויי כל הני: **האומר על תינוק בן הבנים נאמן.** לקמיה מפרש מאי אמר על אותו תינוק: **כרבי יוחנן בן ברוקה.** במתניתין[ב] אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים ופסקינן לקמן[ג] הלכתא כוותיה: **נאמן כר' יהודה.** ואע"ג דמוחזק לן באחר שהוא בכור אפילו הכי אב נאמן. והכי הלכתא דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא בכולהו כדשלח רבי אבא ואמרינן [קכט.] דלאפוקי[ד] רבי יוחנן אלטריך למיפסק הלכתא כותיה דרבי אבא. וש"מ אם הוחזק אחד מן הבנים בבכורה בחיי האב אף אלא אמר האב כי בני בכורי הוא נוטל פי שנים אלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במוחזק שאחר בכור ואמר אביו על המוחזק בפשוט שהוא בכור והתם אמר רבי יהודה נאמן האב לבטל החזקה אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור התם אפילו רבי יהודה מודה שהחזקה קיימת דאי לא תימא הכי הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי רבי יהודה אומר כל בכור שלא הכירו אביו ואמר זהו בכורי אינו נוטל פי שנים אלא מדלא תני הכי שמע מינה כדאמרינן: **אינו נאמן כרבנן.** הואיל ומוחזק לן באחר שהוא בכור: **האומר בטול אשתי לאחר מן הבנים.** וקבלה שנתרצית כדלקמן בפירקין[ד] אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו. ובשביל מרע מיירי דדבריו ככתובין וכמסורין אי נמי בבריא ועל ידי קנין: **וכנכסים של עכשיו.** שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה בוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה [קידושין סב:] הני מילי במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו אלא לדבר שהוא מוחזק בו והלכך הך אשה ידה על התחתונה דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה. אמר לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד מחלוק לאחר מותו ותבטל חלק גדול אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה. וגרלה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תבטל כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוין דלפי חלוקה ההיא שעתא תבטל לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא בוטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר דאפילו הבדילו העדים שפרע לו כולו הודה לו דלא הוה משיב אבדה: **ולזה אמר פרעתי מחצה.** ומחצה אי חייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה ויש בע דכולהו תיובתא שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר על תינוק בין הבנים נאמן ורבי יוחנן אמר אינו נאמן מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן מתקיף לה רבא האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה אלא אמר רבא הכי קאמר [א]האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' יהודה ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ב]האומר תבטל אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא [ג]ובנכסים של עכשיו [ד]ובבנים הבאין לאחר מכאן: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא [ה]המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרע כולו הרי זה נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל ממשועבדין לא דאמרי אנן אעדים סמכינן ואפי' לר' עקיבא דאמר [ו]משיב אבדה הוי הני מילי היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים אירתותי אירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר' שמעון בן אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה הוי דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא אמר ליה רבינא לרב אשי דר"נ מאי [ז]א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אר"נ ואלא הלכתא לאפוקי מאי אי

אמר לר' יוחנן בן ברוקה. דאמר כשאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת לא אמר כלום לדברי הת"ק וא"ר יוחנן אם על מי שראוי ליורשו אם אותו פלוני שאמר יירשני במקום בת אם הוא ראוי ליורשו אם לא היה לו בת כגון שהוא אחיו כיון דהוה יורשו בשאין לו בת יורשו נמי במקום בת הכי נמי כשאמר על תינוק בין הבנים הואיל וראוי ליורשו אותו תינוק הכי מצי יהיב ליה כל נכסי דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו כחפצו: ור' יוחנן אמר אינו נאמן. כרבנן ת"ק דר' יוחנן בן ברוקה: מתקיף לה רבא. לדברי' דמפרשת ליה הכי האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה. כר' יהודה דאמר לעיל יכיר יכירנו לאחרים: כרבנן דאמרי בתר חזקה אזלינן: תבטל אשתי ירושה בין הבנים לבד מכתובתה נוטלת כאחד מן הבנים משום דמצי למיתן מתנה לכל מאן דבעי: אמר רבא ובנכסים שיש לו עכשיו. שהוא מוחזק בהן ונוטלת בהן כאחד מן הבנים הילדים לאחר מכן אבל מכל הנכסים הבאים לאחר מיכן אינה נוטלת לפי שאין אדם מקנה לגבי אשתו דבר שלא בא לעולם והיכי נוטלת חלקה מבנים שילדו לאחר מיכן שנתן לה הבעל מתנה. משום דעם בניו ראשונים לחודייהו לא מציא למיטען תנו לי חלק עם הבנים שהי' באותה שעה כלבד דהא בשעת ירושה יש עוד בנים אחרים שירושים אלא בעל כרחה אינה נוטלת חלק אלא באותן הנכסים שהיה לה באותה שעה ופלגי להן בין כל הבנים ונוטלת בהן חלק כאחד מן הבנים. והיינו בבנים הבאין לאחר מיכן דאית להו אחיים הרבה ואינה יכולה לומר אני רוצה שיחלוקו אותן נכסים אלא לבנים שהי' לו באותה שעה ונוטלת אני כאחד מן הבנים לרבות חלקה אלא יחלקום בין כולם משום דכולהו יורשים הוו ונוטלת כאחד מהם באותן נכסים בלבד שהיו לו באותה שעה. אבל נכסים שבאו לו לאחר מיכן יורשין בנים ראשונים ואחרונים בלבד בשוה חוץ ממנה: והעדים מעידים אותו שפרעו כולו. הואיל והוא מודה שהוא חייב מחצה לא אזלינן בתר סהדותייהו דעדים אלא[ה] נשבע המלוה שלא נפרע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים שמכר או שמשכן אחר שלוה לא מצי למיגבי משום דמצו למימר לקוחות אנן כי זבינן אעדים דמסהדי דפרע כולו סמכינן ולית לך גבן כלום. וזה כלל גדול בדין בכל אותו ענין שהלוה רוצה לפטור את עצמו מן המלוה כשתבעו במלוה שבעל פה באותו ענין עצמו שיהיה לחייבו המלוה בשיש לו שטר חוב עליו כגון אם תובעו מלוה על פה וזה אמר אין לך בידי כלום דפטור אפי' משבועה דאין מודה לו כלום כך אחרי שכפר זה אם הוציא עליו שהוא חייב לו גובה ממנו אפי' בלא שבועה. ואם תבעו במלוה על פה וכפר במקצת והודה מסהדי עליה דלא פרעו כלל משום הכי קאמר לא פרעתי אלא מחצה ומודה במחצה הלכך לא הוי כמשיב אבידה אלא מודה במקצת הטענה הוי וחייב שבועה והואיל ויש שטר לכלוה נשבע וגובה מחצה: מתקיף לה מר בר רב אשי. היכי מצית לחייבו שבועה על המלוה אדרבה אפי' לרבי שמעון בר פלוגתי' דר' עקיבא דאמר מודה במקצת הטענה ישבע הני מילי היכא דליכא עדים גבי לוה דקא מסייעי בהדיה אבל היכא דאיכא עדים דמסייעי בהדיה כי הכא בעדים מעידים אותו שפרע כולו ודאי הא דקאמר לא פרעתי אלא מחצה משיב אבידה הוי ופטור משבועה שכנגדו גבי מלוה אמאי נשבע וגובה מחצה הא בדין הוא דבלא שבועה יגבה: הלכתא בכל הני שמעתתא דאיירן לעיל כדשלח ליה רבה לר' יוסף בר חמא. הא דר"נ דאמר לעיל. אין גובין מתנינן וכן אמר רב נחמן. דיין מובהק הוה והלכתא כוותיה:

נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין. גרלה לר"י דלהכי נאמן בשבועה משום דחשיבא כמלוה על פה שהרי עדים מעידין שהשטר פרוע ואע"ג דלדבריו העדים פסולים שהרי מכחישם ואומר שחייב מחצה מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא ע"י הודאתו והא קאמר דפרע מחצה ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין צריך לקיימו ואינו נאמן לומר פרעתי וגובה מנכסים משועבדים אף ע"ג דאינו מקויים אלא על פיו דהתם הוי שטר גמור דעדים החתומים על השטר כמי שנתקרע עדותן בב"ד אלא רבנן הוא דאלרכוהו קיום כי טעין בהליא מזויף אבל כשקיימו הוי שטר גמור ואין נאמן לומר פרעתי:

ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי. אומר ה"ר יעקב דאורליינ"ש דלא גרס רבי עקיבא אלא רבי יעקב גרס ואין להאריך[ה]:

אבל היכא דאיכא עדים אירתותי מירתת. תימה לר"י אמאי תלי טעמא משום מירתת בשם שיש עדים שיבא שמא יכחישוהו אלא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעיז פניו דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו לכפור הכל ויש לומר דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו שהרי מבילן והגידו לו דעתן ותו ליכא עוזת אם יכפור הכל ואי לאו שיבא שמא יחזרו בהן ויכחישוהו היה לו מגו טוב אבל לפי שיבא שיכחישוהו אין נוח לו לכפור הכל אלא יראה שקרן יותר מדאי מדאי אם יכחישוהו:

הלכתא בכל הני שמעתתא. וא"ת והא קיימא לן דהילך פטור כדפסק ר"ח בריש בבא מציעא (דף ד. וש"ס) והכא פסקינן דנשבע וגובה מחצה והא הך שטרא כיון דקא מודה ביה הילך הוא ויש לומר דלא חשיב שטר הילך אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי[ו]: מי

תיובתא דכולהו. שמואל ורב ששת ורב פפא דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתמא ונשמתא והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר ותנא זה הכלל כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול ולמה לי למהדר ולמתני בזה הכלל אי לאו לאתויי כל הני: **האומר על תינוק בן הבנים נאמן.** לקמיה מפרש מאי אמר על אותו תינוק: **כרבי יוחנן בן ברוקה.** במתניתין[ב] אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים ופסקינן לקמן[ג] הלכתא כוותיה: **נאמן כר' יהודה.** ואע"ג דמוחזק לן באחר שהוא בכור אפילו הכי אב נאמן. והכי הלכתא דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא בכולהו כדשלח רבי אבא ואמרינן [קכט.] דלאפוקי[ד] רבי יוחנן אלטריך למיפסק הלכתא כותיה דרבי אבא. וש"מ אם הוחזק אחד מן הבנים בבכורה בחיי האב אף אלא אמר האב כי בני בכורי הוא נוטל פי שנים אלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במוחזק שאחר בכור ואמר אביו על המוחזק בפשוט שהוא בכור והתם אמר רבי יהודה נאמן האב לבטל החזקה אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור התם אפילו רבי יהודה מודה שהחזקה קיימת דאי לא תימא הכי הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי רבי יהודה אומר כל בכור שלא הכירו אביו ואמר זהו בכורי אינו נוטל פי שנים אלא מדלא תני הכי שמע מינה כדאמרינן: **אינו נאמן כרבנן.** הואיל ומוחזק לן באחר שהוא בכור: **האומר בטול אשתי לאחר מן הבנים.** וקבלה שנתרצית כדלקמן בפירקין[ד] אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו. ובשביל מרע מיירי דדבריו ככתובין וכמסורין אי נמי בבריא ועל ידי קנין: **וכנכסים של עכשיו.** שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה בוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה [קידושין סב:] הני מילי במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו אלא לדבר שהוא מוחזק בו והלכך הך אשה ידה על התחתונה דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה. אמר לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד מחלוק לאחר מותו ותבטל חלק גדול אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה. וגרלה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תבטל כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוין דלפי חלוקה ההיא שעתא תבטל לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא בוטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר דאפילו הבדילו העדים שפרע לו כולו הודה לו דלא הוה משיב אבדה: **ולזה אמר פרעתי מחצה.** ומחצה אי חייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה ויש בע דכולהו תיובתא שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר על תינוק בין הבנים נאמן ורבי יוחנן אמר אינו נאמן מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן מתקיף לה רבא האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה אלא אמר רבא הכי קאמר [א]האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' יהודה ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ב]האומר תבטל אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא [ג]ובנכסים של עכשיו [ד]ובבנים הבאין לאחר מכאן: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא [ה]המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרע כולו הרי זה נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל ממשועבדין לא דאמרי אנן אעדים סמכינן ואפי' לר' עקיבא דאמר [ו]משיב אבדה הוי הני מילי היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים אירתותי אירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר' שמעון בן אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה הוי דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא אמר ליה רבינא לרב אשי דר"נ מאי [ז]א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אר"נ ואלא הלכתא לאפוקי מאי אי

אמר לר' יוחנן בן ברוקה. דאמר כשאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת לא אמר כלום לדברי הת"ק וא"ר יוחנן אם על מי שראוי ליורשו אם אותו פלוני שאמר יירשני במקום בת אם הוא ראוי ליורשו אם לא היה לו בת כגון שהוא אחיו כיון דהוה יורשו בשאין לו בת יורשו נמי במקום בת הכי נמי כשאמר על תינוק בין הבנים הואיל וראוי ליורשו אותו תינוק הכי מצי יהיב ליה כל נכסי דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו כחפצו: ור' יוחנן אמר אינו נאמן. כרבנן ת"ק דר' יוחנן בן ברוקה: מתקיף לה רבא. לדברי' דמפרשת ליה הכי האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה. כר' יהודה דאמר לעיל יכיר יכירנו לאחרים: כרבנן דאמרי בתר חזקה אזלינן: תבטל אשתי ירושה בין הבנים לבד מכתובתה נוטלת כאחד מן הבנים משום דמצי למיתן מתנה לכל מאן דבעי: אמר רבא ובנכסים שיש לו עכשיו. שהוא מוחזק בהן ונוטלת בהן כאחד מן הבנים הילדים לאחר מכן אבל מכל הנכסים הבאים לאחר מיכן אינה נוטלת לפי שאין אדם מקנה לגבי אשתו דבר שלא בא לעולם והיכי נוטלת חלקה מבנים שילדו לאחר מיכן שנתן לה הבעל מתנה. משום דעם בניו ראשונים לחודייהו לא מציא למיטען תנו לי חלק עם הבנים שהי' באותה שעה כלבד דהא בשעת ירושה יש עוד בנים אחרים שירושים אלא בעל כרחה אינה נוטלת חלק אלא באותן הנכסים שהיה לה באותה שעה ופלגי להן בין כל הבנים ונוטלת בהן חלק כאחד מן הבנים. והיינו בבנים הבאין לאחר מיכן דאית להו אחיים הרבה ואינה יכולה לומר אני רוצה שיחלוקו אותן נכסים אלא לבנים שהי' לו באותה שעה ונוטלת אני כאחד מן הבנים לרבות חלקה אלא יחלקום בין כולם משום דכולהו יורשים הוו ונוטלת כאחד מהם באותן נכסים בלבד שהיו לו באותה שעה. אבל נכסים שבאו לו לאחר מיכן יורשין בנים ראשונים ואחרונים בלבד בשוה חוץ ממנה: והעדים מעידים אותו שפרעו כולו. הואיל והוא מודה שהוא חייב מחצה לא אזלינן בתר סהדותייהו דעדים אלא[ה] נשבע המלוה שלא נפרע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים שמכר או שמשכן אחר שלוה לא מצי למיגבי משום דמצו למימר לקוחות אנן כי זבינן אעדים דמסהדי דפרע כולו סמכינן ולית לך גבן כלום. וזה כלל גדול בדין בכל אותו ענין שהלוה רוצה לפטור את עצמו מן המלוה כשתבעו במלוה שבעל פה באותו ענין עצמו שיהיה לחייבו המלוה בשיש לו שטר חוב עליו כגון אם תובעו מלוה על פה וזה אמר אין לך בידי כלום דפטור אפי' משבועה דאין מודה לו כלום כך אחרי שכפר זה אם הוציא עליו שהוא חייב לו גובה ממנו אפי' בלא שבועה. ואם תבעו במלוה על פה וכפר במקצת והודה

ה) כל דברי רבינו כאלו צריך ביאור והנה וכפוף המסכת יבוא ביאור לדבריו תי"ה.

פב א מיי' פ"ג מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רצז סעיף יב:

פג ב ג ד מיי' פי"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה י ויא סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קח סעיף ה:

פד ה מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' פב סעיף יב:

רבינו גרשום

כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר כשאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת לא אמר כלום לדברי הת"ק וא"ר יוחנן אם על מי שראוי ליורשו אם אותו פלוני שאמר יירשני במקום בת אם הוא ראוי ליורשו אם לא היה לו בת כגון שהוא אחיו כיון דהוה יורשו בשאין לו בת יורשו נמי במקום בת הכי נמי כשאמר על תינוק בין הבנים הואיל וראוי ליורשו אותו תינוק הכי מצי יהיב ליה כל נכסי דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו כחפצו: ור' יוחנן אמר אינו נאמן. כרבנן ת"ק דר' יוחנן בן ברוקה: מתקיף לה רבא. לדברי' דמפרשת ליה הכי האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה. כר' יהודה דאמר לעיל יכיר יכירנו לאחרים: כרבנן דאמרי בתר חזקה אזלינן: תבטל אשתי ירושה בין הבנים לבד מכתובתה נוטלת כאחד מן הבנים משום דמצי למיתן מתנה לכל מאן דבעי: אמר רבא ובנכסים שיש לו עכשיו. שהוא מוחזק בהן ונוטלת בהן כאחד מן הבנים הילדים לאחר מכן אבל מכל הנכסים הבאים לאחר מיכן אינה נוטלת לפי שאין אדם מקנה לגבי אשתו דבר שלא בא לעולם והיכי נוטלת חלקה מבנים שילדו לאחר מיכן שנתן לה הבעל מתנה. משום דעם בניו ראשונים לחודייהו לא מציא למיטען תנו לי חלק עם הבנים שהי' באותה שעה כלבד דהא בשעת ירושה יש עוד בנים אחרים שירושים אלא בעל כרחה אינה נוטלת חלק אלא באותן הנכסים שהיה לה באותה שעה ופלגי להן בין כל הבנים ונוטלת בהן חלק כאחד מן הבנים. והיינו בבנים הבאין לאחר מיכן דאית להו אחיים הרבה ואינה יכולה לומר אני רוצה שיחלוקו אותן נכסים אלא לבנים שהי' לו באותה שעה ונוטלת אני כאחד מהם באותן נכסים בלבד שהיו לו באותה שעה. אבל נכסים שבאו לו לאחר מיכן יורשין בנים ראשונים ואחרונים בלבד בשוה חוץ ממנה: והעדים מעידים אותו שפרעו כולו. הואיל והוא מודה שהוא חייב מחצה לא אזלינן בתר סהדותייהו דעדים אלא[ה] נשבע המלוה שלא נפרע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים שמכר או שמשכן אחר שלוה לא מצי למיגבי משום דמצו למימר לקוחות אנן כי זבינן אעדים דמסהדי דפרע כולו סמכינן ולית לך גבן כלום. וזה כלל גדול בדין בכל אותו ענין שהלוה רוצה לפטור את עצמו מן המלוה כשתבעו במלוה שבעל פה באותו ענין עצמו שיהיה לחייבו המלוה בשיש לו שטר חוב עליו כגון אם תובעו מלוה על פה וזה אמר אין לך בידי כלום דפטור אפי' משבועה דאין מודה לו כלום כך אחרי שכפר זה אם הוציא עליו שהוא חייב לו גובה ממנו אפי' בלא שבועה. ואם תבעו במלוה על פה וכפר במקצת והודה

גליון הש"ס

גמרא א"ל אין גובין. עי' יומות דף סז ע"ב תוס' ד"ה מועטים:

הגהות הב"ח

(**ה**) רשב"ם ד"ה נאמן וכו' דלאפוקי מדר' יוחנן:

מוסף רש"י

משיב אבדה הוי. מלהוה ליה למימר שתים והשטר ממיעו, דכיון דלא פיקם ניכרים הדברים שנים היו, לכך לא הוצרך לפרש דמעיטו שלעים שנים, יכיון דאמר שלא משיב אבדה הוא, וחכמים פטרו את משיב אבידה מן הטבינה, דתנן (גיטין מה:) המוצא תנאיה לא יטבע יכו' (ב"מ ד ב).

רבינו גרשום (המשך)

במקצת פירש לו מה שהודה ונשבע לו על מה שכפר כך כשכפר לו מקצת והוציא זה עליו שטר חוב שחייב לו ראשבע המלוה על מה שכפר לו ונוטל על פה שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין נשבע זה שהשטר בידו ונוטל. הלכך אמרינן הכא נשבע המלוה וגובה ממחצה שכופר לו הואיל והוציא עליו שטר. ואפי' לר' עקיבא דאמר בב"מ היכא דהוציא מלוה שטר על הלוה וכתוב ביה סלעים סתם מלוה אומר חמש הלויתי לו הלוה אומר שלש ר"ש אומר הואיל והודה במקצת הטענה דמודה עכשיו בסלע אחד יותר שהשטר משמע דבשטר כתב סלעים סתם ושנים נמי משמע סלעים השתא דאמר שלש מודה במקצת הטענה ונשבע על השאר שהמלוה שמוציא עליו שטר שצריך לגבות בלא שבועה הואיל והלוה רוצה הוא לפטור את עצמו משבועה ומאי טעמא חייב שבועה למלוה משום דאמרינן היכא אמר ר' עקיבא דהוה כמשיב אבידה דפטור הלוה היכא דליכא עדים כגון בשטר שכתוב בו סלעים סתם דלא ידעי' אי כדאמר מלוה אי כדאמר לוה אבל הכא דאיכא עדים על האי שטרא מירתת לוה מקמי עדים וחייש דלמא מסהדי עליה דלא פרעו כלל משום הכי קאמר לא פרעתי אלא מחצה ומודה במחצה הלכך לא הוי כמשיב אבידה אלא מודה במקצת הטענה הוי וחייב שבועה והואיל ויש שטר לכלוה נשבע וגובה מחצה: מתקיף לה מר בר רב אשי. היכי מצית לחייבו שבועה על המלוה אדרבה אפי' לרבי שמעון בר פלוגתי' דר' עקיבא דאמר מודה במקצת הטענה ישבע הני מילי היכא דליכא עדים גבי לוה דקא מסייעי בהדיה אבל היכא דאיכא עדים דמסייעי בהדיה כי הכא בעדים מעידים אותו שפרע כולו ודאי הא דקאמר לא פרעתי אלא מחצה משיב אבידה הוי ופטור משבועה שכנגדו גבי מלוה אמאי נשבע וגובה מחצה הא בדין הוא דבלא שבועה יגבה: הלכתא בכל הני שמעתתא דאיירן לעיל כדשלח ליה רבה לר' יוסף בר חמא. הא דר"נ דאמר לעיל. אין גובין מתנינן וכן אמר רב נחמן. דיין מובהק הוה והלכתא כוותיה:

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא אי (א) דמר בר רב אשי לית הלכתא כמר בר רב אשי אי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אלא לאפוקי מדרבי יוחנן ומאתקפתא דמר בר רב אשי: המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד כו': היכי דמי מתנה בתחלה היכי דמי באמצע היכי דמי בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ר' אלעזר אומר אפי' אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל בשתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית רבי יוחנן אומר קנה רבי אלעזר אומר לא קנה אמר ליה אביי לרבין אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא בשלמא דר' אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא כאן באדם אחד ושתי שדות כאן בשני בני אדם ושתי שדות אלא דר' יוחנן אדרבי יוחנן קשיא אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן [א]וריש לקיש אמר (ב) [ב]לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום בפלוגתא אמר רב המנונא לא שנו אלא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורב נחמן אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא [ב]ורב ששת אמר אפי' שתי שדות ושני בני אדם אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא[ג] [ג]האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן להן סלע נותן להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל [ד]ואם אמר אם מתו יירשו

רש"י

אי לאפוקי מדרבא. דאמר אף בראשון והלא מוסיף הוא על דברי ר' אבא דאמר שלישי בשני כשר ואתא איהו למימר דאף בראשון ואיכא למימר דאפי' ר' אבא מודה והיא גופה אצטריך לר' אבא לאשמועי' דשלישי בשני כשר דאיכא למ"ד בסנהדרין פסול בפרק זה בורר (דף כח.) ולאו למידק מינה הא שלישי בראשון פסול דדלמא עובדא הוה בשלישי בשני ושאלו ליה דכשר: **אי מדמר בר רב אשי.** דאכשר באבא דאבא הא כבר איפסיק דלית הלכתא כותיה כדאמרי' לעיל[ג] והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הואי והכי נמי הויא דמר בר רב אשי תוספת אלא דעדיפא מינה קא פריך: **לאפוקי מר' יוחנן.** דאמר אינו נאמן כרבנן: **ומאתקפתא דמר בר רב אשי.** דאתא למימר ודאי משיב אבדה הוא ולית הלכתא כוותיה כיון דאכתי כשהודה לא העידו עדים ולא קמסייעי ליה איכא למימר דמירתת מינייהו שאינו יודע מה בלבם כרבי אבא: **המחלק נכסיו כו'.** כבר פירשתיה למעלה[ד]: [ה]**כתב בין בתחלה כו'.** אדם הנותן מתנה לאחר או שנתן כל נכסיו לאחד מבניו אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה דבריו קיימין דנהי דלא תפיס לשון ירושה לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה וכמו שלא אמר כלום דמי לשון מתנה מיהא תפיס והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לחוד דקני. ובגמ' מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף: **תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה.** כלומר ויירש אותה לישנא דקרא (ג) וירשוה (ישעיה לד) יירשנה ותנתן לו: **ודוקא באדם אחד ושדה אחת.** דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה: **אבל באדם אחד ושתי שדות.** כגון יירש ראובן שדה פלונית שבמזרח ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב ההוא דלשון מתנה קני אבל ההוא דלשון ירושה לא קני דמתנה דהיאך לא מסייע לאידך אלא זאת הוריש לו וזאת נתן לו ובההיא דירושה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא אמר כלום. וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון ראובן יירש חצי שדה זו ותנתן חציה לשמעון שמעון קנה ראובן לא קנה. וכ"ש ב' שדות וב' בני אדם כגון ראובן יירש שדה פלונית ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת: **אפי' אדם אחד ושתי שדות** (ד). דכי היכי דנתכוין לזה ליתן במתנה הכי נמי נתכוין לאידך הואיל ובדבור אחד נתן לשניהן: **אבל שתי שדות ושני בני אדם.** דהוו אנשים מוחלקים ושדות מוחלקים לא מהניא מתנה דהאי גברא ושדה שלו לאידך גברא ולאידך שדה. ובסברות בעלמא פליגי: **כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'.** היינו שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומיהו הכי נמי הוה מפרש למתני': **לא קנה.** ההוא דירושה: **אנחתת לן חדא.** אחד מדבריך נוחה לנו דלא קשיא לן מידי בגוה: **ואתקפת** (ה) **חדא.** אחד מדבריך קשה לנו: **כאן באדם אחד ושתי שדות.** ההיא דלעיל וההיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל אבל שתי שדות ושני בני אדם לא גמרא קאמר לה ולא רבי אלעזר דא"כ אמאי הוצרך לומר דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה: **אמוראי נינהו.** אנא ורב דימי: **וריש לקיש אמר לעולם לא קנה.** בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה ואפי' כי אמר לשניהן ביחד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשום דכיון דגופין מוחלקין נינהו וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו ולא שייך זה בזה כלל הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושה כנגד שני מעשים הן לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן דלמאן תרמייה והלכך צריך לומר כן ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום דעל כרחך יירשו קמא עולה על ראובן ובתרא על שמעון הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם דמעריב אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה. אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית ויירשום הוה אמינא דהאי ותנתן ויירשום אשמעון קאי ולא קנה ראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשום לבסוף אכתי הוה אמינא לראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: **בפלוגתא.** דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"א ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן: **האומר תנו שקל כו'.** כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בצמצום שלא יתנו יותר מכדי צרכן: **אל תתנו.** היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל. בשילהי מציאת האשה במס' כתובות [דף ע.] מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן ומקשינן והא קי"ל [גיטין טו.] כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אחרנייתא אבל בהא מינח ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד:

תוספות

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. ואפשר דר' אבא נמי מודה לרבא (ו) כדפי' בקונטרס שלישי בראשון כשר דלא ממעט הלכתא מילתא דרבא ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ודרב פפא הא איתותבו אבל ר' אבא בר חמא לא איתותב ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מלינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוין בטוב כלשמואל והוי כהלואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר הישר דשלישי בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי מאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא על דברי רבי אבא ואי אתא למפסק דדוקא שלישי בשני כשר ולא שלישי בראשון א"כ הוה ליה למימר אין הלכה כרבא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי כלומר הא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעט כולהו ביחד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מדידיה לחוד אתא אלא לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעט לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שלישי בשני כשר וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שלישי בשני א"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלואה כשר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן:

והלכתא

יירשו

מסורת הש"ס

א) יבמות לו:, ב) כתובות סט: תענית כא. [תוספ' כתובות פ"ו], ג) [דף קכח.], ד) [דף קכו:], ה) [שייך למשנה לעיל קכו:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מדמר בר רב אשי: (ב) שם וריש לקיש אמר לעולם לא קנה: (ג) רשב"ם ד"ה תנתן וכו' דקרא וירשוה. נ"ב כך הגיה מהרש"ל וכתב פסוק הוא בישעיה וירשוה קאת וקיפוד בסי' ל"ד: (ד) ד"ה אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה א' ושני בני אדם דכי היכי: (ה) ד"ה ואתקפת לן חדא אחד: (ו) תוס' ד"ה אי לאפוקי וכו' מודה לרבא דהוי שלישי בראשון כשר וכדפי' בקונטרס דלא ממעט וכו' אבל ר' אבא דשלח לרב יוסף בר חמא לא איתותב:

מוסף רש"י

כי אתי רבין כו' ר' יוחנן אומר קנה. אפילו האי דירושה, דמדאדכר לשון מתנה בהאי שטר גוזה לחד מינייהו, כולהו נמי מתנה נינהו (יבמות לו:). **וריש לקיש אמר לעולם לא קנה.** ההוא דירושה, דאמרינן להאי הוה מתנה ולהאי ירושה, **עד שיאמר פלוני ופלוני כו'.** דמיקו לשון מתנה אתרוייהו (שם). **האומר תנו שקל לבני בשבת.** מי שמת והניח ממונו ביד איש נאמן ואמר תנו שקל, חצי סלע, לבניי להוצאה בשבוע (תענית כא.). **וראויין ליתן סלע.** שאינן נזונין בפחות (כתובות סט:) שיש לו בנים הרבה ואין מסתפקין לשבת בפחות מסלע (תענית כא.). **נותנים להם סלע.** דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא הוה אמר (כתובות סט:) דאי הוה בדעתיה דלא למיתן להו אלא שקל היה מצוה אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע, משום דבעי לזרוזינהו כדאמרן בכתובות (ע.) כדי לזרזן במשא ומתן כדי שיטרחו וילמדו דרך ארץ וירויחו (תענית כא.). **ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל.** הרי מיחה בידם ולא עשאן יורשין אלא בענין זה (כתובות סט:). **ואם אמר אם מתו.** בלא בנים (שם).

רבינו גרשום

אימור רבא דאמר לעיל אף בראשון כשר מוסיף הוי דלא אתי כלום לגרועי ממילתא דרבה בריה דרב יוסף אלא מוסיף הוי על מלתי' ואתי הלכ' לאפוקי ממאן אי מדשמואל כו'. דפליגי לעיל גבי עדות סומא: אלא לאפוקי מדר' יוחנן. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כוותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכת' כוותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: **פיסקא** המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו היא מתנה בתחלה. דקאמר תחלה תנתן ואחר כך יירשה: אמר ר' יוחנן. דוקא דמסייע מתנה בין בסוף בין בתחלה בין באמצע. בשדה אחת שנתנה לאדם אחד אע"ג דקאמר ירושה קנה. אבל אם אמר לאדם אחד תהי' לך שדה זו במתנה ושדה אחרת בירושה או שדה אחת ושני בני אדם בזה תנו להם יותר. ואם אמר אל תתנו להם כל עיקר אלא שקל. או שאמר תנו להם שקל ואם מתו בני

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפא סעיף ז ועיין שם במ"מ ובהגה"ה:

פו ג ד מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל' כג ופי"ב הלכה ו סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רנג סעיף יז וסי' רמח סעיף ג:

רבינו גרשום (המשך)

דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמרי' דלא קנה לא האי ולא האי משום דחדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומדהאי דמתנה קנה האי נמי דבירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה חדא בירושה ולזה אידך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מהני לישני אתי בניחותא ואידך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין דר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה ותד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוגי על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת דמשום הכי קנה דאמר מתנה בין באמצע בין בתחלה בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם ירושה וירשוה אע"ג דכתב מתנה באמצע בתר ירושה כיון דאמר נתתי משמע שנתתי להם לשעבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ורבוי שנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להו מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושה ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל כר' אלעזר ורב ששת סבירא ליה כריש לקיש: שכיב מרע האומר תנו שקל לבני למזונות לשבת. לשבוע הואיל וראוין לתת להם סלע על שטיפולן מרובה נותנין להם סלע והא דקאמר תנו להם שקל לא אמר אלא בשביל לצמצם להם ממון שלא יפסידוהו. אבל אם (אמר) אין די להם